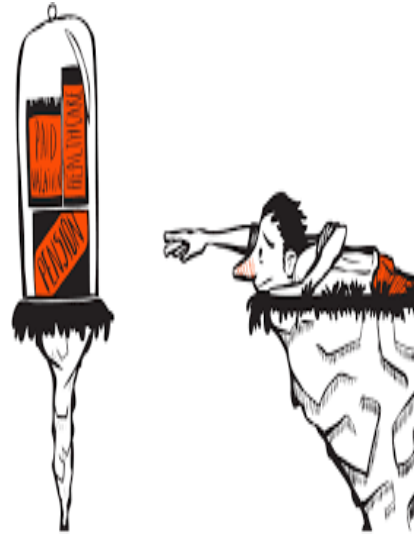

Is de langdurige zorg het nieuwe precariaat?

Donderdag 12-10-2023
Afscheidssymposium Cees
Dr. A. (Alistair) R. Niemeijer
Vakgroep Zorgethiek en Beleid
Universiteit voor Humanistiek

Stille ramp

- Ook in de ouderenzorg zag Cees Hertogh vooral in de beginfase met ontzetting hoe weinig er werd omgekeken naar de ouderenzorg en hoe rampzalig de gevolgen daarvan waren voor leven en geestelijke gezondheid van ouderen: *"Het was een 'stille ramp', omdat we heel slecht in beeld konden brengen hoe het virus toesloeg in verpleeghuizen. Aanvankelijk was het moeilijk om gehoord te worden. Er was een tekort aan aandacht voor de verpleeghuizen."*

nieuwsuur

Donderdag 24 november 2022, 21:18

Ouderenzorg onder grote druk: nog meer ouderen moeten voor zichzelf zorgen

De lijst met ouderen en zieken die wachten op een plek in het verpleeghuis

'Zorgafhankelijke ouderen hebben recht op een waardige oude dag': regie voor zorg moet in één hand komen

OPINIE BAVEL - Het aantal thuiswonende ouderen met ernstige beperkingen neemt toe en dit leidt tot een grotere behoefte aan zorg. Opeenvolgende regeringen hebben tevergeefs getracht om de zelfredzaamheid van deze kwetsbare groep te vergroten om daardoor het beroep op professionele zorg af te remmen.

Redactie 11-02-23, 10:00 Bron: BN DeStem

ndina tot stand brengen...

Menu | nrc

Mijn nieuw

Zorginstellingen hadden het financieel zwaar in 2022, met name in de ouderenzorg

Gezondheidszorg Eén op de drie zorginstellingen leed in 2022 verlies en het rendement van alle organisaties halveerde bijna. „De bliksem is op sommige plekken ingeslagen”, schrijft advieskantoor EY in een dinsdag gepubliceerd rapport.

Home > Actueel > Nieuws >

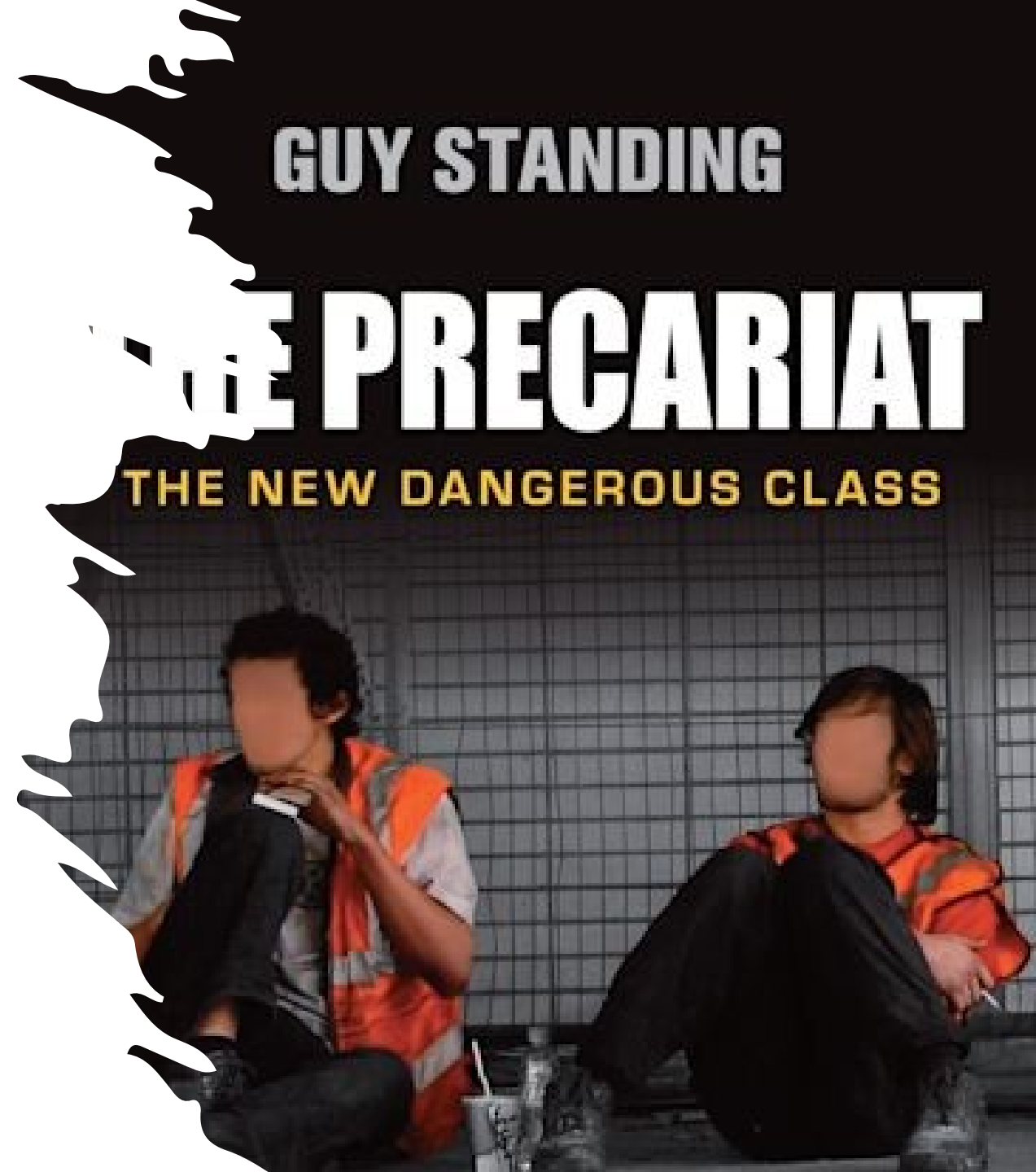
Zorg voor kwetsbare mensen steeds meer onder druk

Nieuwsbericht | 13-12-2022 | 15:05

Het afgelopen jaar was het voor zorgkantoren steeds lastiger om kwetsbare mensen op tijd te bemiddelen naar gehandicaptenzorg, verpleeghuiszorg of langdurige geestelijke gezondheidszorg. Meer regionale samenwerking door de verschillende sectoren en beter

Precariaat?

- Het begrip 'precarië' is een samentrekking van **precair** en **proletariaat**, bedacht door Britse econoom Guy Standing. Het is een snel groeiende groep mensen in onze samenleving, met korte banen, lage inkomens en **weinig zekerheid**. Het precarië wordt **niet alleen** bevolkt door de **traditionele achterstandsgroepen** met een lage opleiding want ook hoog opgeleide jongeren en ouderen maken er deel van uit.

IMPOSSIBLE JOBS IN PUBLIC MANAGEMENT

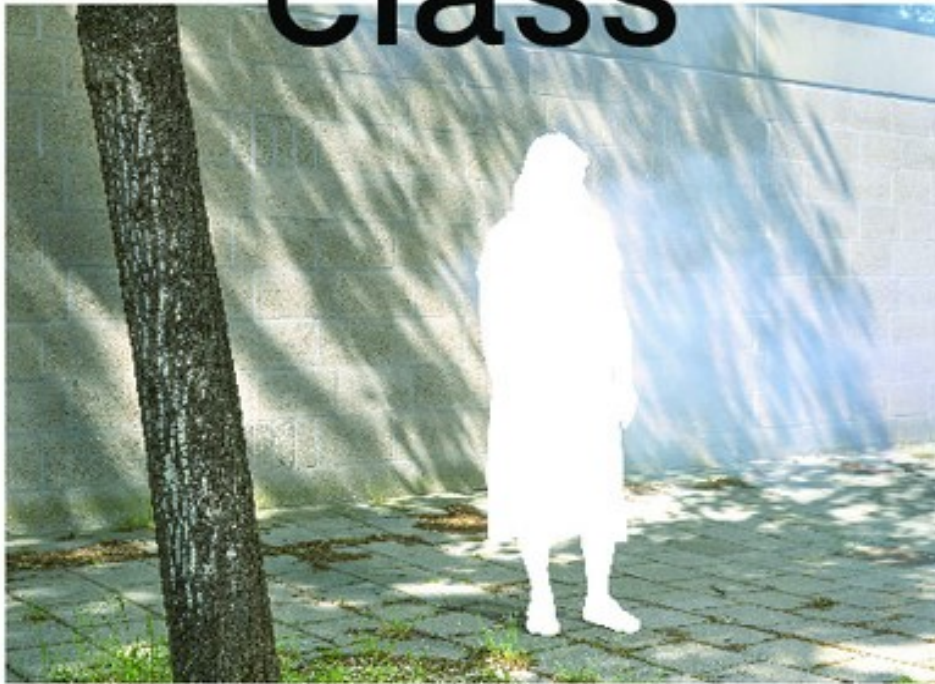

E D I T E D B Y
Erwin C. Hargrove & John C. Glidewell

‘Onmogelijke banen’

- 1) the **expertise** of professionals is constantly being **questioned**, often compared unfavorably to common sense.
- 2) the **legitimacy** of their **organization** is challenged, as alternatives such as citizens’ initiatives or social entrepreneurs gain popularity (Hogenstijn et al, 2016).
- 3) their clientele (e.g. debtors, addicts, the homeless, unfit parents) is seen as more or less **undeserving**.
- 4) there is **disagreement** on the proper way to deal with said clientele, which makes these clients’ fate an object of an ongoing debate in society (Dalrymple, 2001).

the caring class

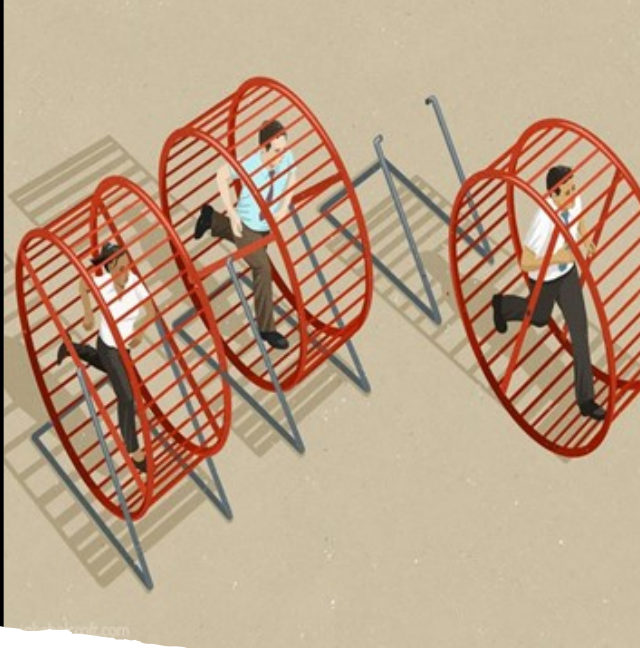
Saskia
Elise
Duijs

Precarization of paid care workers in
long-term care and its relation to health:
an intersectional perspective

Lijdt de langdurige zorg aan
precarisering?

- Duijs (2023) concludeert dat **de bestaanszekerheid** van zorgprofessionals in de ouderenzorg **onder druk** staat, maar niet voor iedereen op dezelfde manier.
- ‘De oorzaak van deze bestaansonzekerheid ligt niet bij zorg-professionals of organisaties, maar is gevolg van **‘precarisering’**. Deze term wijst zowel op een groeiend aantal mensen **in bestaansonzekerheid als op de politieke keuzes die dit veroorzaken** (Lorey, 2015).
- Precariteit: de **contante productie van onzekerheid** (cf. Vosman & Niemeijer, 2017).

- *Uncertain, or liquid times due to severe ecological challenges, technological acceleration, acceleration of social change and acceleration in and of the pace of life* (cf. Bauman, 2000 ; Rosa, 2013, 2016, 2019; Connolly, 2017).
- Het maatschappelijke antwoord hierop is vaak een **complexiteitsreductie door middel van eenzijdige narratieven.**

Vloeibare, precare tijden

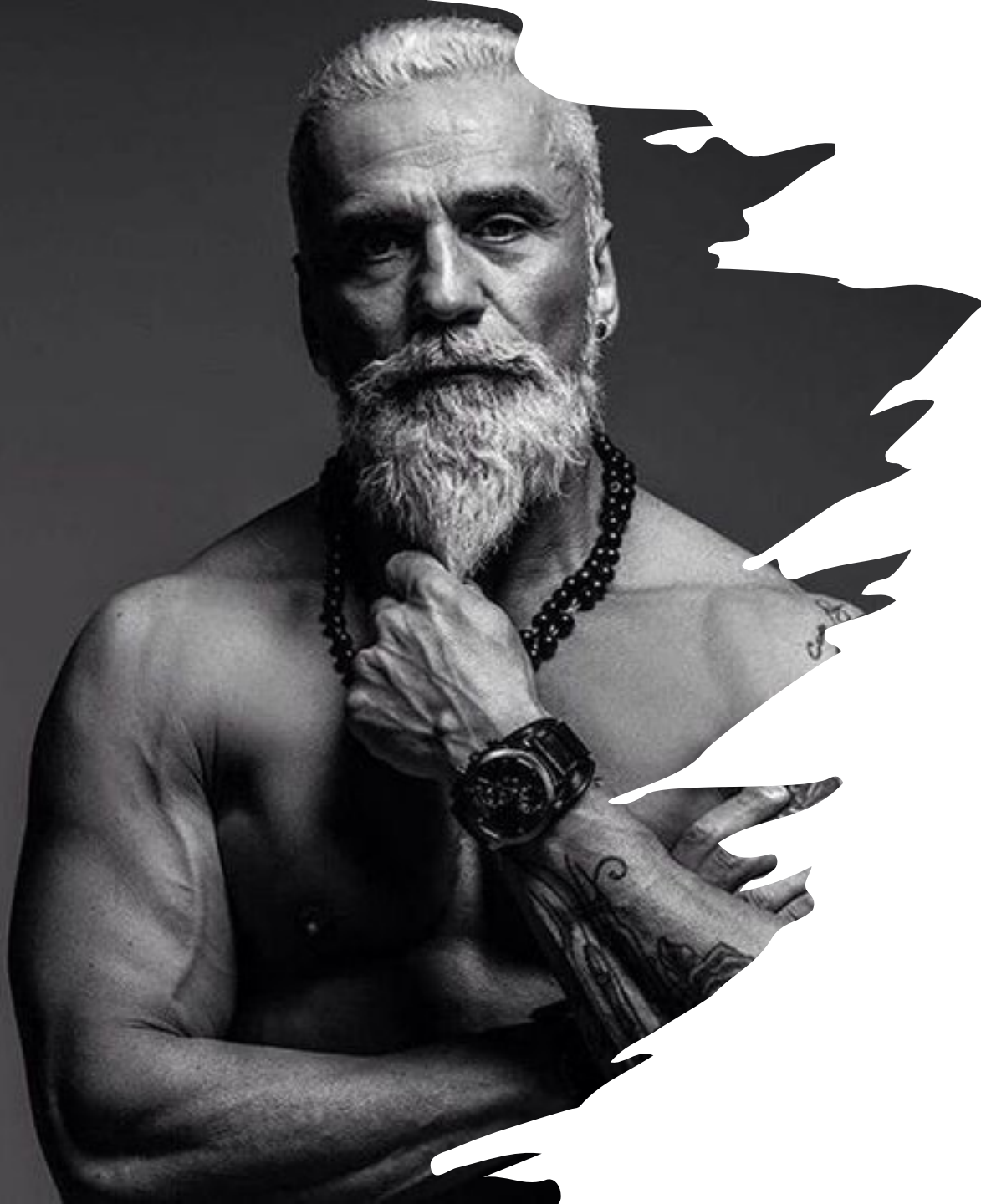

Eenzijdige narratieven?

- Susan Sontag: metaforen kunnen **dehumaniserend** werken
- Cees Hertogh: we **projecteren kwetsbaarheid** op bepaalde groepen. Anderzijds hebben we het over “bewoners” van het verpleeghuis, over het “voortzetten van het gewone leven”. Wat daar allemaal onder tafel wordt geveegd van de **rauwe realiteit van die periode.**

Sexy ouderenzorg?

Cees: "Intussen weet iedereen dat 'succesvol ouder worden' een eenzijdig concept is, dat geen recht doet aan de veelkleurige realiteit van het ouder worden. Het is eerder een droombeeld dan een realistisch denkbeeld. Maar als norm draagt 'succesvol ouder worden' wel bij aan het negatieve imago van de ouderenzorg. Dat merk je bijvoorbeeld ook als het gaat om werving. Veel mensen vinden het niet sexy om in de ouderenzorg te werken. Die werken liever in de curatieve zorg, omdat ze mensen beter willen maken."

Kwaliteitskaders!

‘Kwaliteit’?

Wollersheim et al. (2011): ‘kwaliteit is een **graduele omschrijving** van iets anders (meer/minder)’

- Géén definitie in eigenlijke zin.

Kwaliteitskaders leggen grote **nadruk** op (client) **veiligheid**. Indicatoren worden vooral gebruikt om te oordelen of veilige, effectieve zorg plaatsvindt (OECD, 2013).

Gezondheidszorg is sterk **klacht gericht**. Kwaliteit van leven-onderzoek inventariseert klachten en problemen

- **Wensen** van cliënten gaan vaak over **andere** dingen.

Moet het altijd beter?

1. Bestaat kwaliteitsdenken niet bij de gratie van het idee dat de dingen, het leven en/of de zorgarbeid **beter kunnen/moeten**, ('zorg kan altijd beter' – CZ slogan)
2. Maakt kwaliteitsdenken niet een **diagnose van de gebreken**, zoals de Duitse social Dick Baecker stelt? ('Defizitdiagnose der Suboptimalität' Baecker, 2011)?

Kwaliteit van leven en beperking: een paradox ?

Happier Through It All: A Look into the Disability Paradox

Alkira Wheelchair Services

8 Ferris St., North Parramatta, NSW 2151

0406 102 462

The Down advantage?

Kwaliteit van leven van mensen én
gezinnen met meervoudige
beperking: A 'Down advantage'?

Wat en wanneer wordt (er) gemeten?

The screenshot shows a web browser window displaying a PubMed search result. The address bar shows the URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25148054>. The page header includes the NCBI logo and navigation links for 'Resources' and 'How To'. Below this is the 'PubMed.gov' logo and the text 'US National Library of Medicine National Institutes of Health'. A search bar contains the text 'PubMed' and a 'Search' button. The main content area shows the article title 'The Down syndrome advantage: it depends on what and when you measure.' by Glidden LM, Grein KA, Ludwig JA. The abstract text is visible, starting with 'A "Down syndrome advantage"--better outcomes for individuals with Down syndrome and their families than for those with other intellectual/developmental disabilities (IDD)--is reduced when variables confounded with diagnostic category are controlled. We compared maternal outcomes in a longitudinal sample of families rearing children with Down syndrome or other IDD, and found that a Down syndrome advantage is (a) most likely when the metric is about the son/daughter rather than the parent or family more globally, (b) may be present or absent at different ages, and (c) is partially explained by higher levels of adaptive behavior for individuals with Down syndrome. We discuss the importance of multiple measures at multiple times, and implications for family expectations and adjustment at various life stages.' The 'KEYWORDS' section lists: 'Down syndrome advantage; adaptive behavior; family adjustment; family expectations; intellectual/developmental disability; longitudinal method; stereotypes'. On the right side, there are options for 'Full text link', 'Save items', and 'Similar articles'. The Windows taskbar is visible at the bottom of the browser window.

Format: Abstract ▾ Send to ▾

[Am J Intellect Dev Disabil.](#) 2014 Sep;119(5):389-404. doi: 10.1352/1944-7558-119.5.389.

The Down syndrome advantage: it depends on what and when you measure.

[Glidden LM](#), [Grein KA](#), [Ludwig JA](#).

Abstract

A "Down syndrome advantage"--better outcomes for individuals with Down syndrome and their families than for those with other intellectual/developmental disabilities (IDD)--is reduced when variables confounded with diagnostic category are controlled. We compared maternal outcomes in a longitudinal sample of families rearing children with Down syndrome or other IDD, and found that a Down syndrome advantage is (a) most likely when the metric is about the son/daughter rather than the parent or family more globally, (b) may be present or absent at different ages, and (c) is partially explained by higher levels of adaptive behavior for individuals with Down syndrome. We discuss the importance of multiple measures at multiple times, and implications for family expectations and adjustment at various life stages.

KEYWORDS: Down syndrome advantage; adaptive behavior; family adjustment; family expectations; intellectual/developmental disability; longitudinal method; stereotypes

Full text link
★ **Allen Pr**
Full Text

Save items
★ Add to F

Similar artic
The Down syr
[Am J Intellec
Review Child
Monogr Soc R
Comparative s
East Asian Arc
Stress trajecto
you [J Intellec
Review Fami

Het feitelijke verhaal; op naar (meer) waardigheid

- “Essentieel is dat we als academie het objectieve, feitelijke verhaal van de ouderdom blijven vertellen. Ouder worden is **niet per se een succesverhaal**, maar het is wel **een sterk verhaal** als het goed wordt verteld. Zo helpen we voorkomen dat de ouderenzorg alleen maar in beeld komt op basis van **incidenten en ontluisterende** situaties.”
- “ [ook] als zorgverlener moet je breder kijken...en accepteren dat je het probleem niet volledig kunt wegnemen. En dat laatste moet je vooral ook overdragen aan cliënten en hun naasten. Zo kunnen we mogelijk stapje voor stapje duidelijker maken dat **niet alles maakbaar**, maar veelal wel draagbaar en **waardig te maken** is.”

‘Zorgafhankelijke ouderen hebben recht op een waardige oude dag’: regie voor zorg moet in één hand komen

OPINIE BAVEL - Het aantal thuiswonende ouderen met ernstige beperkingen neemt toe en dit leidt tot een grotere behoefte aan zorg. Opeenvolgende regeringen hebben tevergeefs getracht om de zelfredzaamheid van deze kwetsbare groep te vergroten om daardoor het beroep op professionele zorg af te remmen.

Waardigheid is...

- **Stijgt** boven diepe verschillen van opvatting uit, vraagt & krijgt instemming.
- Aantrekkingskracht te midden van fundamentele morele en politieke **tegenstellingen**.

Waardigheid vastpinnen?

- *'...dignity itself has proved very difficult to define. For more than a decade, researchers have struggled to pin down what is in essence an ethical concept that varies according to the cultural, historical and philosophical contexts in which it is discussed...some ...have taken the view that difficulties of definition made an emphasis on dignity in care, at best, of limited use in practice...'*

(Social Care Institute for Excellence, 2010)

Kritiek

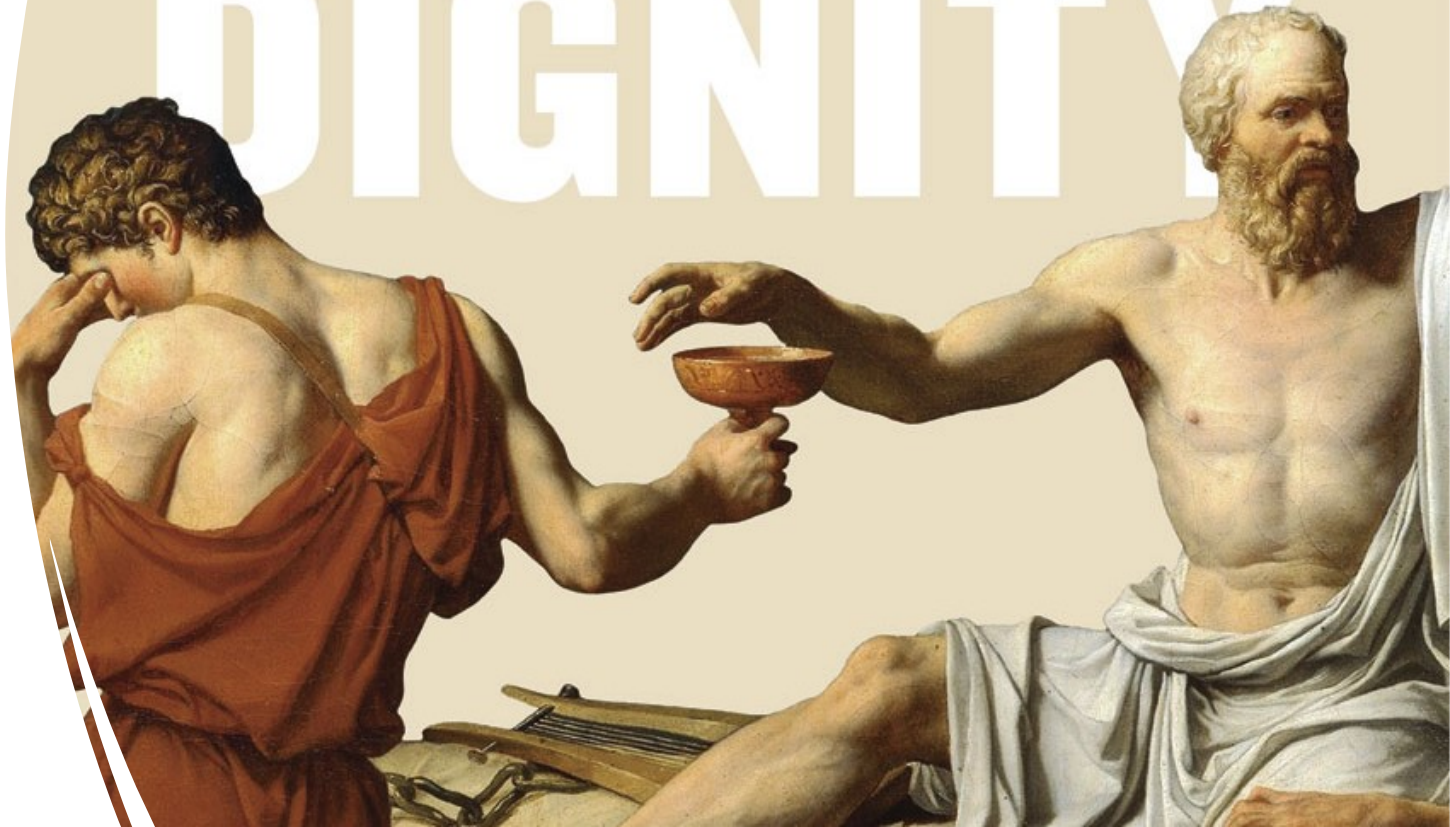

- **Ambigue** (*'Useless concept'* --Macklin, 2003)
- **Niet effectief**
- **Ethnocentrisch** (wit, westers, patriarchaal, 'ableist' etc)
- **Geen duidelijk fundament**

Scott Cutler Shershow

A Critique of the Right-to-Die Debate

DECONSTRUCTING DIGNITY

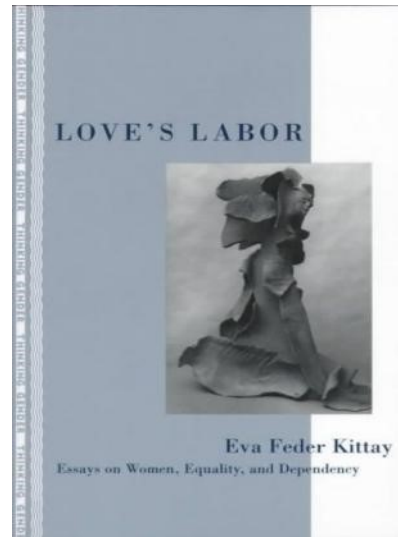
Wie is er werkelijk 'onafhankelijk' / 'zelfredzaam'?

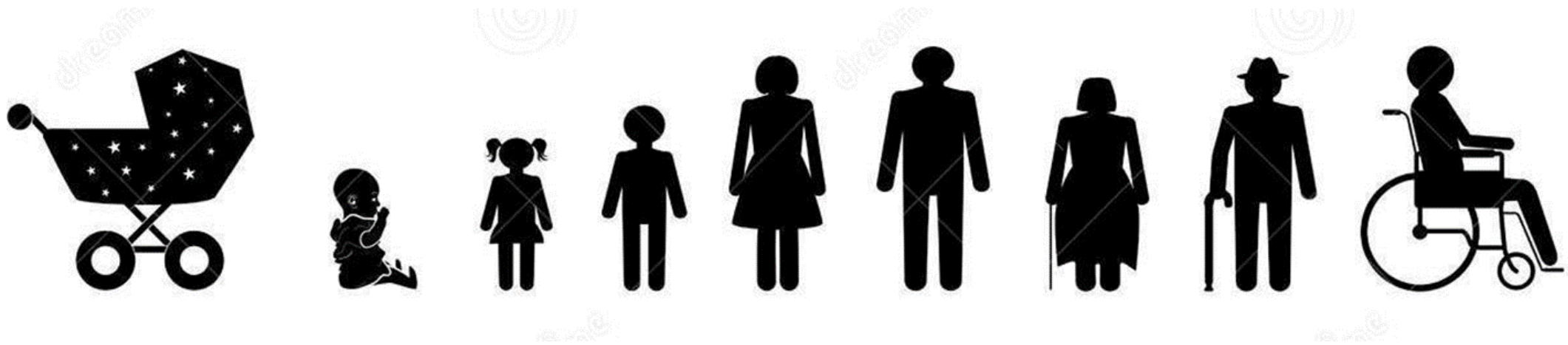

*De denker (en mantelzorgster) Eva Feder Kittay stelt dat **onafhankelijkheid** een 'schadelijke fictie' is.*

*Mensen die voor anderen zorgen zijn **zélft ook afhankelijk**, zij hebben nl. een **afgeleide afhankelijkheid** (afgeleid van de zorg voor afhankelijke anderen zoals ouderen, kinderen, zieken, naasten).*

Zijn wij niet allemaal afgeleid afhankelijk, ook als we 'autonoom of vrij' zijn?

Kwetsbaarheid en precariteit

- *Unless we have a system of justice that is designed to take dependency seriously, the already precarious well-being of disabled people will be made that **much more precarious by the precarity that caregivers face** (Kittay, 2018)*

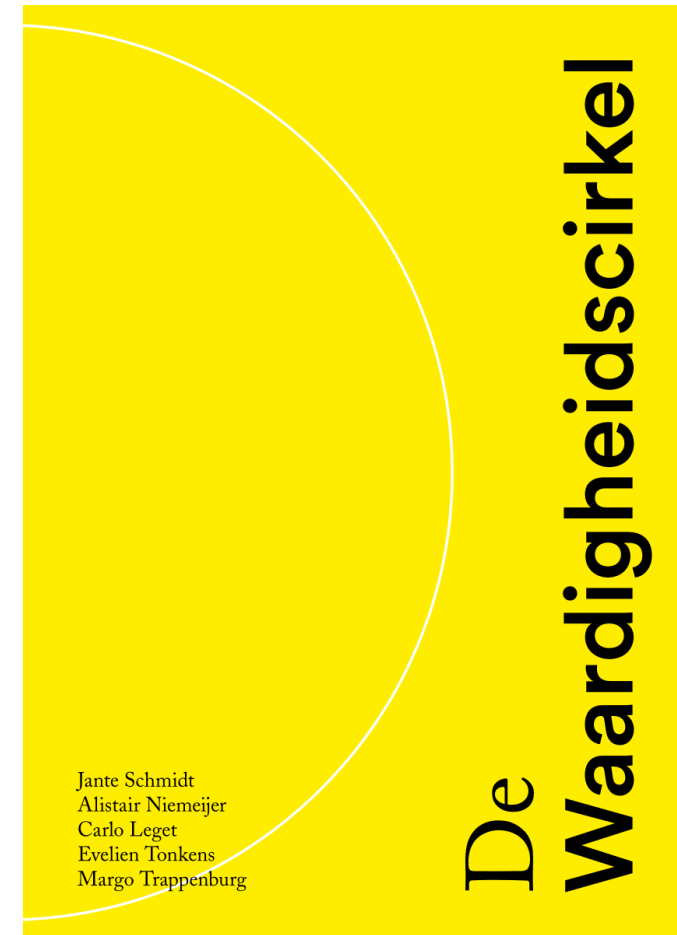
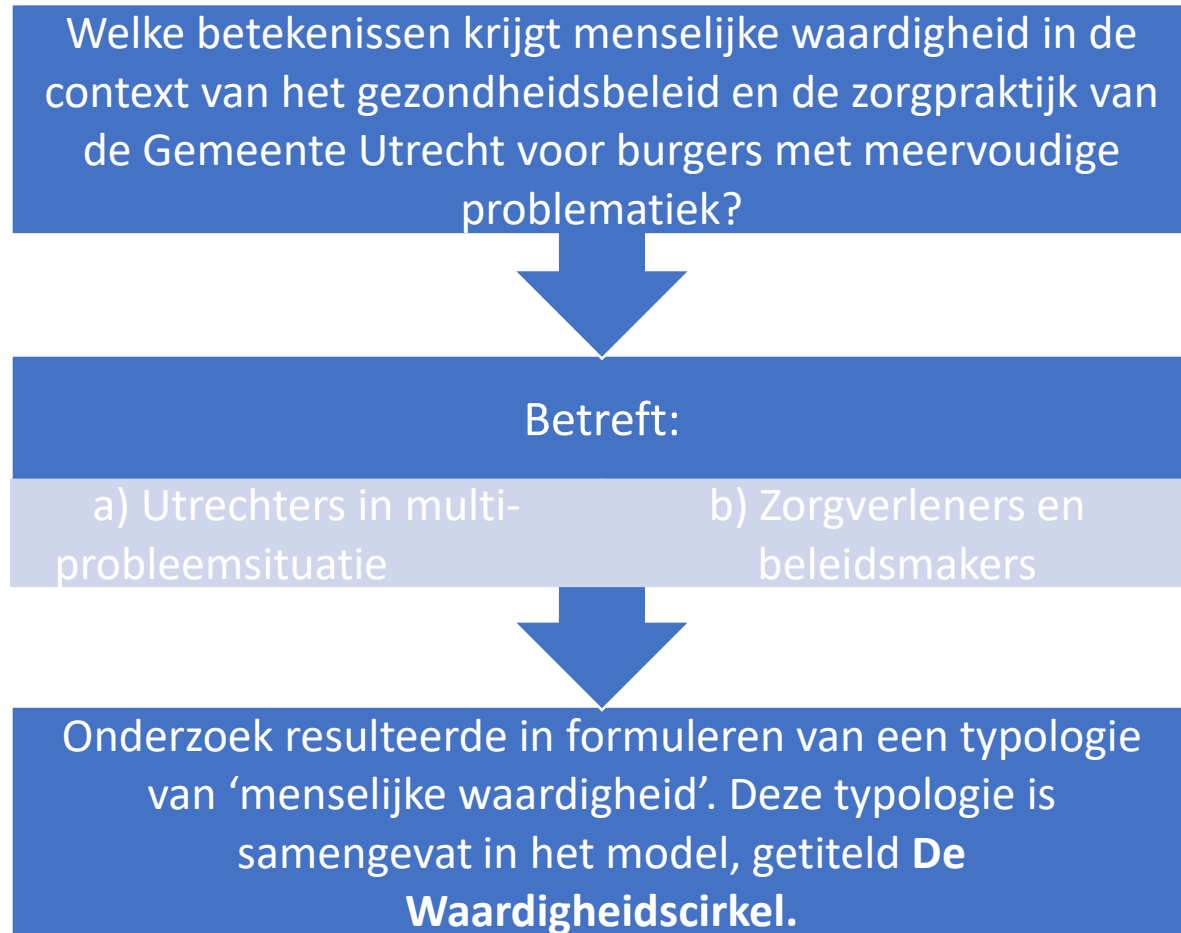
Waardigheid en precarisering: *minimale sensitizing*

- Inzoverre dat **gelijkwaardheid** en **onafhankelijkheid verondersteld worden** in menselijke waardigheid, zal het **lastig** zijn om 'waardige zorg' vorm te geven in de langdurige zorg
- Een oplossing voor is om **minder nadruk** te leggen op waardigheid als ***fixed and immutable object of respect*** – en meer focus op **relationele waardigheid** (cf. Leget, 2013) zoals deze zich **ontvouwt** in **zorgpraktijken**
- Waardigheid vooral begrijpen in termen van **wat het niet is: humiliation**
- **Margalit**: een **goede maatschappij is een *decent society***, eentje die zijn burgers niet vernederd

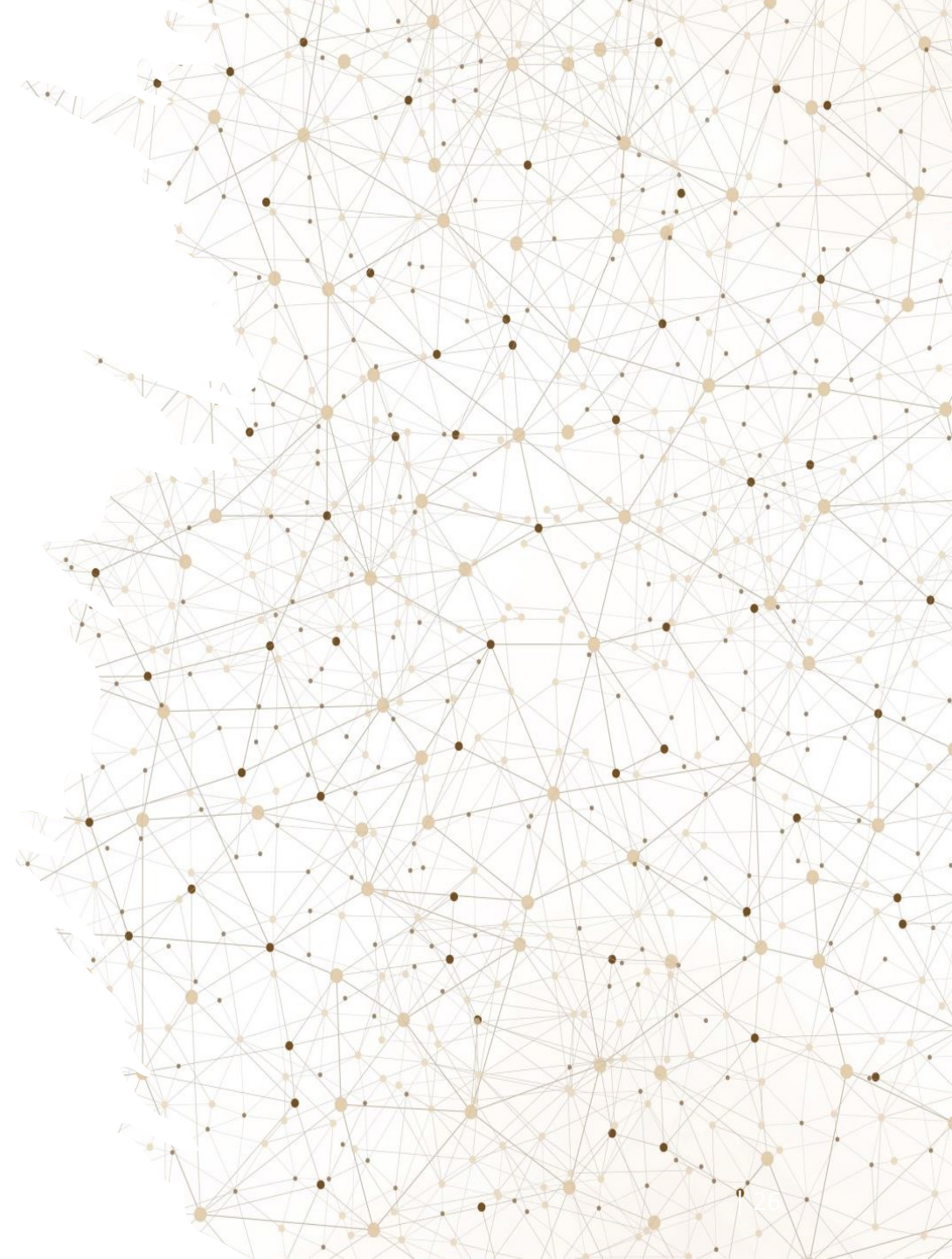

Onderzoek naar waardigheid

Conclusies: Waardigheid als zorgpraktijk

- Het **promoten van waardigheid** voor kwetsbare Utrechters was juist **gecompliceerd** vanwege:
  - Waardigheidsschending en **-herstel situeert zich** zowel in relaties van zorg en steun als in de bredere samenleving
  - Waardigheidsschending kan **niet altijd volledig worden vermeden**, omdat deze voor een deel een product is van de zorgsetting
  - Waardigheid wordt veroorzaakt door meer dan alleen menselijk handelen; gevormd door **institutionele omstandigheden** en beïnvloed door bijvoorbeeld regels en procedures
  - De eigen waardigheid van zorgverleners is **verweven** met de waardigheid van de cliënt en wordt beïnvloed door dezelfde institutionele omstandigheden

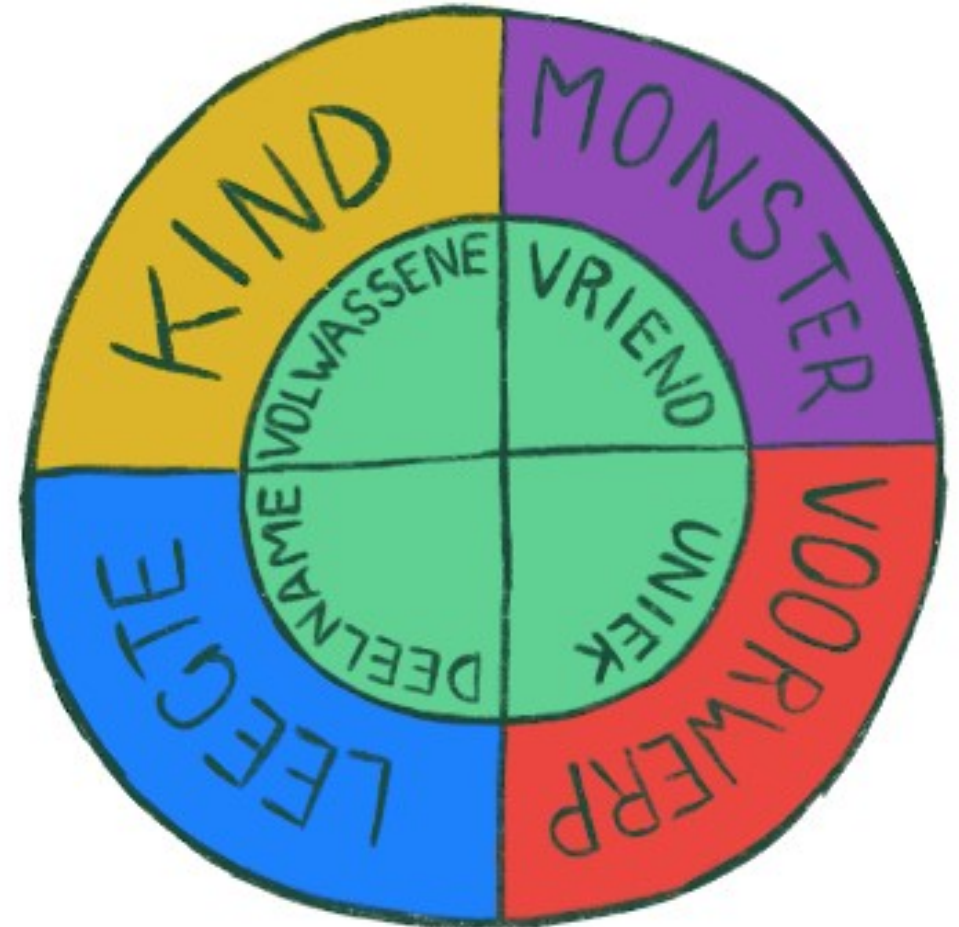

Vragen én aanbevelingen

1. Heb je ervaring met een of meerdere vormen van waardigheidsschending?

2. Heb je wel eens bijgedragen aan het schenden van de waardigheid van een ander op een van deze manieren?

- Hoe had het anders gekund?
(bijv. hoe is de situatie toen opgelost?)
- Wat was daarvoor nodig?
(bijv. wat waren de obstakels?)

Hoe verkomen we een proletariaat in de toekomst?

- Geen focus op **universaliseerbaarheid** maar op **context**: geldigheid tijd en plaats, geleefde ervaringen
- Niet **oorzaak en gevolg** maar dat wat zich ontvouwt in praktijken
- Geen **abstracte principes**, maar **'kritische inzichten'** uit **verschillende kenbronnen** (bijv. patiënt ervaring of family quality of life!)

Zorgethisch kijken

- Deze kijkwijze bevat enkele beloftes: bijv. **beter** kunnen **waarnemen** hoe beslissend **posities** van verschillende mensen kan zijn
- De verschillende inzichten dienen bij zorgethisch onderzoek als **kijklens** voor nieuwe interpretaties van praktijken en een beter begrijpen
- Beschouwd mensen **zowel capabel** evenals sociaal, lichamelijk en institutioneel **kwetsbaar**
- Zorgethisch onderzoek erkent **de verschillende kanten van ervaringen** van en met kwetsbaarheid, onzekerheid en **complexiteit**

The screenshot shows the ZONMW website header with the logo and navigation menu. The search bar contains the text 'Zoeken door de web'. The main navigation menu includes 'Subsidies', 'Onderzoek & resultaten', and 'Actueel'. The breadcrumb trail shows the path: Home > Onderzoek & resultaten > Ouderen > Kennisontwikkeling Langdu... > Kwetsbaarheid én kracht in gezinnen met een zorgin... The main content area features a project title: 'Project Kwetsbaarheid én kracht in gezinnen met een zorgintensief kind. Zoeken naar goede balans in complexe alledaagse gezinslevens door samenwerking vanuit zorg, (proto)professionaliteit en (ongevraagde) vriendschap'.

ZONMW

Zoeken door de web

Subsidies   Onderzoek & resultaten   Actueel

Home > Onderzoek & resultaten > Ouderen > Kennisontwikkeling Langdu... > Kwetsbaarheid én kracht in gezinnen met een zorgin...

Project

Kwetsbaarheid én kracht in gezinnen met een zorgintensief kind. Zoeken naar goede balans in complexe alledaagse gezinslevens door samenwerking vanuit zorg, (proto)professionaliteit en (ongevraagde) vriendschap

Dáarom

- Met z'n allen geven **we liever geld uit aan onderzoek** dat ertoe leidt dat mensen nooit in het verpleeghuis terechtkomen. Maar op een gegeven moment krijgen we allemaal te maken met kwetsbaarheid en zorgafhankelijkheid. Natuurlijk, geneeskundig onderzoek naar levensverlenging is belangrijk, maar als we niet óók inzetten op onderzoek gericht op kwaliteit in de laatste levensjaren, dan **schieten we moreel tekort.**"

